

УДК 378:355/359

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/56-2-38>

Віталій ПОЛИВАНЮК,

orcid.org/0000-0002-4737-1218

ад'юнкт відділу організації підготовки та атестації науково-педагогічних кадрів науково-методичного центру організації наукової та науково-технічної діяльності Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (Київ, Україна) poluvan1982@gmail.com

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ У СИСТЕМІ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню методики формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної культури і спорту Збройних сил України (далі – майбутніх ФФКіС ЗС України) у системі військової освіти.

Відповідно до сучасних екстремальних умов функціонування ЗС України та їх завдань щодо відсічі російської агресії суттєво зросли вимоги до їх комплектування особовим складом, в першу чергу, його елітою – офіцерами. Державі потрібні інтелектуально та професійно підготовлені військові фахівці, які володіють сучасними формами та видами збройної боротьби; здатні на всіх етапах своєї службової кар'єри здобувати нові знання; керувати військами (силами) в бою (операції); організовувати навчання, виховання, морально-психологічну підготовку особового складу в воєнний час, діяти в небезпечних ситуаціях; експлуатувати й застосовувати найскладніші системи озброєння та військової техніки. Реалізація зазначених напрямів, в першу чергу, пов'язана з формуванням сучасних контекстних моделей підготовки військових фахівців, що мають розроблятися на компетентнісних засадах і враховувати такі чинники: національні інтереси, національну безпеку держави; протистояння збройним силам країни агресора, необхідність ведення активних бойових дій із метою звільнення захоплених територій нашої держави; реалізація стратегічного курсу України на інтеграцію в європейський простір та набуття членства в НАТО; психологічні уявлення щодо характеру та структури військово-професійної діяльності; вимоги до майбутнього військового фахівця, навчальна діяльність якого базується на здобутті компетентностей. Вони висувають перед системою військової освіти конкретні та контекстні вимоги щодо забезпечення ЗС України військовими професіоналами. Водночас до них висуваються високі вимоги й до фізичної підготовленості та готовності.

Методи дослідження: аналіз наукової літератури; узагальнення та інтерпретація отриманих теоретичних і емпіричних даних; проектування методики формування професійної компетентності.

Розкрито основні етапи методики: ціннісно-мотиваційний, теоретичний і практичний. Вона сприятиме системному формуванню професійної компетентності досліджуваної категорії фахівців.

Ключові слова: професійна компетентність, формування, методика формування, майбутні фахівці з фізичної культури і спорту, етапи, методи, засоби.

Vitalii POLYVANIUK,

orcid.org/0000-0002-4737-1218

Adjunct at the Department of Organization of Training and Certification of Scientific and Pedagogical Staff of the Scientific and Methodological Center of Organization of Scientific and Scientific and Technical Activity National University of Defense of Ukraine named after Ivan Chernyakhovsky (Kyiv, Ukraine) poluvan1982@gmail.com

METHODS OF FORMING THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE SPECIALISTS IN PHYSICAL CULTURE AND SPORTS OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE IN THE MILITARY EDUCATION SYSTEM

The article is devoted to the theoretical substantiation of the methodology for the formation of professional competence of future specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine (hereinafter – the future FFKiS of the Armed Forces of Ukraine) in the system of military education.

In accordance with the current extreme conditions of the functioning of the Armed Forces of Ukraine and their tasks in repelling Russian aggression, the requirements for their staffing, first of all, its elite – officers, have increased significantly. The state needs intellectually and professionally trained military specialists who know modern forms and types of armed struggle; able to acquire new knowledge at all stages of their service career; to lead troops (forces) in battle (operation); to organize training, upbringing, moral and psychological training of personnel in wartime, to act in

dangerous situations; operate and use the most complex weapons systems and military equipment. The implementation of the mentioned directions is primarily related to the formation of modern contextual models of training military specialists, which must be developed on the basis of competence and take into account the following factors: national interests, national security of the state; confrontation with the armed forces of the aggressor country, the need to conduct active hostilities in order to liberate the captured territories of our state; implementation of Ukraine's strategic course for integration into the European space and acquisition of membership in NATO; psychological ideas about the nature and structure of military-professional activity; requirements for a future military specialist whose educational activity is based on the acquisition of competencies. They put forward specific and contextual requirements for the military education system to provide the Armed Forces of Ukraine with military professionals. At the same time, high demands are made on their physical fitness and readiness.

Research methods: analysis of scientific literature; generalization and interpretation of obtained theoretical and empirical data; designing a methodology for the formation of professional competence.

The main stages of the methodology are disclosed: value-motivational, theoretical and practical. It will contribute to the systematic formation of the professional competence of the studied category of specialists.

Key words: *professional competence, formation, method of formation, future specialists in physical culture and sports, stages, methods, means.*

Постановка проблеми. Широкомасштабне вторгнення Росії на територію України 24 лютого 2022 року ознаменувало початок першої великої війни в умовах багатополлярної міжнародної системи після Другої світової війни. Повномасштабна війна РФ проти України різко змінила сприйняття російської загрози щодо української державності як самих українців, так і всієї світової спільноти. Так відповідно ст. 17 Конституції України «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу. Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні сили (далі – ЗС) України» (Конституція України, 2013: 3)

Відповідно до сучасних екстремальних умов функціонування ЗС України та їх завдань щодо відсічі російської агресії суттєво зросли вимоги до їх комплектування особовим складом, в першу чергу, його елітою – офіцерами.

У зв'язку з цим існує суттєвий попит на – висококваліфікованих офіцерів в тому числі й фахівців фізичної культури і спорту (далі – ФФКіС), здатних якісно планувати та організувати фізичну підготовку особового складу. А це безпосередньо залежить від сформованості їх професійної компетентності в процесі їх професійної підготовки у ВВНЗ. Відповідно необхідність формування єдиних цілей, поглядів, підходів, методик до формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – ФФКіС є актуальною проблемою військової педагогіки та вищої військової освіти. Так, на основі аналізу й узагальнення педагогічної теорії та практики щодо професійної підготовки військових фахівців у системі військової освіти і систематизації наукових джерел щодо дослідження їх професій-

ної компетентності, з'ясування її структури та змісту впевнились у необхідності розроблення методики її формування у майбутніх офіцерів.

Аналіз досліджень довів, що проблема формування професійної компетентності фахівців знайшла достатньо повне відображення у наукових працях сучасних науковців. Водночас, як свідчать результати нашого контент-аналізу, педагогічних досліджень щодо обґрунтування методики формування професійної компетентності щодо нашої вибірки – майбутніх ФФКіС ЗС України обмаль, тобто ця проблема не стала, на жаль, об'єктом і предметом дослідження науковців.

Хоча в сучасній педагогічній науці проблема формування професійної компетентності різних фахівців досліджується різноаспектно – від розуміння категорії «професійна компетентність» як складного багатомірного феномену, розкриття її змісту, проектування процесу її формування, визначення ключових компетентностей до проблеми формування різних видів професійної компетентності у майбутніх фахівців. Професійну та інші види компетентності офіцерів в своїх роботах досліджували О. Бойко, С. Нехаєнко, О. Рибчук, В. Шемчук, О. Чернявський, формування професійної компетентності військових фахівців обґрунтовували Г. Артюшин, О. Діденко, О. Маслій, С. Чупахін, В. Ягупов. Формування і розвиток різних видів компетентності досліджуваної нами вибірки досліджують І. Беліков, О. Кириченко, Р. Шостак та ін. Д. Погребняк і Д. Коновалов обґрунтували методику розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки та спорту військових частин Збройних сил України в системі післядипломної освіти (Погребняк, Коновалов, 2020: 276-288), І. Беліков розробив методику формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту (Беліков, 2022: 164-172).

Однак поза увагою наукової спільноти залишилась проблема розроблення методики формування професійної компетентності майбутніх ФФКіС ЗС України, що актуалізує її обґрунтування, а розв'язання цієї проблеми сприятиме вдосконалення їх професійної підготовки у ВВНЗ.

Метою статті є обґрунтування методики формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців з фізичної культури і спорту ЗС України.

Виклад основного матеріалу. Професійну компетентність досліджуваної нами категорії офіцерів характеризуємо як їх професійно важливе психічне утворення, зміст якого становлять цінності та мотивація майбутньої діяльності як ФФКіС ЗС України, загальнонаукові, військово-професійні та військово-спеціальні знання, навички, вміння, професійно важливі якості, які необхідні для успішної реалізації посадових компетенцій як суб'єкта фізичного виховання та спорту в ЗС України. Для її формування в процесі їх професійної підготовки в ВВНЗ має бути розроблена відповідна комплексна методика.

Спочатку пропонуємо більше детально розглянути розуміння тлумачення поняття «методика», яке науковці розуміють, на жаль, по-різному. Так, на думку В. Ягупова, методика – це конкретні форми та засоби використання методів, за допомогою яких здійснюється все більш глибоке пізнання різноманітних педагогічних проблем та їх розв'язання (Ягупов, 2000; 83).

Водночас погоджуємося з думкою С. Гончаренка, який трактував поняття «методика навчального предмету» як галузь педагогічної науки, яка досліджує закономірності вивчення певного навчального предмету. До змісту методики як часткової дидактики входить: установлення пізнавального й виховного значення конкретного навчального предмету і його місця в системі освіти; визначення завдань вивчення предмету і його змісту; вироблення, відповідно до завдань і змісту навчання, методів, методичних засобів і організаційних форм навчання (Гончаренко, 1997: 206).

У процесі розроблення методики формування професійної компетентності майбутніх офіцерів у системі військової освіти ми дотримувались методичних рекомендацій таких провідних вчених, як О. Бойко, О. Пометун, С. Сисоєва, В. Ягупов. Також для нашого дослідження суттєвий інтерес представляють наукові праці провідних теоретиків і методистів вітчизняної системи фізичного виховання і спорту – Т. Круцевич, В. Платонова, Л. Сергієнка, Б. Шияна та ін.

Аналіз суті поняття «методика» показує різні підходи науковців до його розуміння. Маються такі варіанти його розуміння як: сукупність взаємопов'язаних способів і прийомів доцільного проведення будь-якої роботи; вчення про методи викладання певної науки, предмета (Биби́к, Сюта, 2005: 367) спеціально упорядкована сукупність методів, методичних прийомів, засобів і форм навчання (Шиян, 2008). Підвалиною методики навчання є, на думку О. Бойка, «ідея керування дидактичним процесом, проєктування і відтворення навчального циклу» (Бойко, 2005: 136). Суттєвий інтерес представляє визначення І. Белікова «методика формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України – це сукупність основних етапів її формування, що складається із відповідних принципів, методів, методичних прийомів, засобів і організаційних форм навчання та виховання майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту, що сприятиме формуванню їх теоретичних знань організаційного спрямування, формуванню організаційних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих організаційних якостей, як суб'єктів специфічної організаційної діяльності у сфері фізичної культури та спорту в військових частинах» (Беліков, 2022; 166).

З урахуванням специфіки проблеми нашого наукового дослідження можемо зробити висновок, що **методика формування професійної компетентності у майбутніх офіцерів** – це сукупність основних етапів її формування, що складається з концептуальної основи, принципів, методів, методичних прийомів, видів навчальних занять, засобів і організаційних форм навчання та виховання, що сприятиме формуванню їх теоретичних і практичних професійних знань, професійних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих якостей, як суб'єктів специфічної професійної діяльності у сфері фізичної культури та спорту в ЗС України.

Контекст нашого дослідження дозволяє розглянути якість підготовки фахівця як важливий індикатор цілеспрямованого формування його професійної компетентності. Мета методики полягає у формуванні професійної компетентності у майбутніх офіцерів, яка досягається шляхом творчого розв'язання завдань її формування.

Завдання методики:

- розвиток та підтримання стійкої мотивації щодо формування професійної компетентності у майбутніх ФФКіС ЗС України;
- цілеспрямоване формування системи професійних навичок, умінь і здатностей як майбутніх

організаторів фізичної підготовки та спорту у військових частинах (підрозділах) за допомогою контекстних і суб'єктно-діяльнісних методів і методик навчання та виховання;

– набуття практичного досвіду вирішення професійних задач.

Ключовим компонентом методики формування професійної компетентності майбутніх офіцерів є методи навчання у підготовці фахівців фізичного виховання і спорту. Поняття метод (від грец. *methodos* – шлях дослідження, теорія, вчення) – це систематизований спосіб досягнення теоретичного чи практичного результату, розв'язання проблеми чи одержання нової інформації на основі певних регулятивних принципів пізнання та дії, усвідомлення специфіки досліджуваної предметної галузі і законів функціонування її об'єктів (Шинкарук, 2002: 373); спосіб виконання конкретної справи або застосування інших засобів (слово, показ), які забезпечують досягнення поставленої мети (формування якостей, навчання, контроль) (Круцевич, 2008);

Найбільш обґрунтованим вважаємо наступне визначення: «**Метод фізичного виховання майбутніх фахівців** – це сукупність методичних прийомів, способів і засобів спільної, впорядкованої та взаємопов'язаної діяльності педагогів і студентів (курсантів), спрямована на оволодіння майбутніми фахівцями системою знань із фізичного виховання, формування, розвиток і вдосконалення в них професійно важливих фізичних якостей, навичок, умінь і здатностей, необхідних для успішної професійної діяльності та здорового образу життя. Вважаємо, що кожен метод об'єднує однорідні способи та методичні прийоми, а також відповідні засоби спільної діяльності педагогів і студентів (курсантів), а характер реалізації провідного методичного прийому на конкретному виді навчального заняття визначає назву конкретного методу, наприклад, практичного (Ягупов, Свистун, Погребняк, 2021: 330).

Теоретичний аналіз проблеми дослідження дозволив зробити висновок, що методика формування професійної компетентності майбутніх офіцерів – це комплекс провідної ідеї, принципів, методів, видів навчальних занять, організаційних форм навчання і засобів її формування, що сприятиме систематизації й поглибленню теоретичних знань військово-професійного та фахового спрямування, формування професійних навичок, умінь і здатностей, професійно важливих якостей як суб'єктів специфічної військово-професійної діяльності в військах (силах).

Також нам імponує думка В. Шемчука та Ю. Муштатова що провідна роль під час форму-

вання професійних компетентності майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту відводиться не лише теоретичним, але й практичним заняттям. Крім цього, важливим є опанування здобувачами вищої освіти предметів військово-професійних дисциплін, які становлять фундамент підготовки майбутнього фахівця зазначеного вище профілю (Шемчук, Муштатов, 2020: 244).

У процесі розроблення нашої методики враховано основні положення системного, компетентнісного, суб'єктно-діялісного та контекстного підходів, а також вимоги загальнодидактичних і специфічних принципів професійної підготовки майбутніх офіцерів. Крім цього ефективність цієї методики підвищується за рахунок використання технології інтерактивного, проблемно-ситуативного навчання та застосування інформаційно-комунікаційних технологій.

Термін «інтерактивний» означає сприяти, взаємодіяти чи знаходитися в режимі дискусії, бесіди, обговорення з будь чим, чи будь з ким. Інтерактивне навчання – це, передовсім, діалогове навчання, в процесі якого здійснюється взаємодія викладача і того, хто вчиться (Гапоненко, Погребняк, Шемчук, 2018: 45);. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що освітній процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх учасників. На думку О. Сіроштан (Сіроштан, 2012: 86) вона спрямоване на забезпечення спільної навчальної діяльності, отримання знань, розвитку умінь, навичок, здобуття необхідних здатностей у спільній діяльності через діалог, спілкування курсантів між собою і викладачем, а також шляхом прямої взаємодії з навчальним оточенням або освітнім середовищем, що забезпечує високий рівень мотивації курсантів (слухачів) до навчальної діяльності та дає можливість моделювати професійну реальність.

Застосування активних методів навчання дає можливість організувати роботу курсантів (слухачів) у парах, трійках, малих групах, використовувати педагогічні методи «карусель», «акваріум», коли реалізуються методичні елементи інтерактивних технологій колективно-групового навчання – «мікрофон», «незакінчені речення», «мозковий штурм», «кейс-метод», «дерево рішень» тощо. Військовий контекст дає можливість реалізувати інтерактивні технології ситуативного моделювання – симуляції, імітаційні та ділові ігри, а також застосовувати інтерактивні технології опрацювання дискусійних питань (Ягупов, 2000: 127)

Таким чином, використання інтерактивних методів навчання у процесі формування про-

фесійної компетентності майбутніх офіцерів у системі військової освіти сприяє ефективному формуванню та розвитку внутрішньої мотивації, стимуляції розумової діяльності, формуванню професійних навичок і вмінь, активізації навчально-пізнавальної діяльності та створює сприятливі обставини для їх творчого професійного розвитку.

Ця методика ґрунтується на методичних прийомах методики проблемно-ситуативного та контекстного навчання, яка передбачає використання типових професійних проблем і ситуацій, під час розв'язання яких майбутні фахівці вчаться застосовувати отримані теоретичні знання на практиці, розвивають професійні та фахові вміння, професійно важливі якості, необхідні їм для успішної військово-професійної діяльності.

Як зазначає В. Стасюк (Стасюк, 2013: 144) використання сучасних ІКТ, нарощування дослідницького, експериментального потенціалу мають розглядатися як основа підготовки військових фахівців й провідний інструментарій покращення якості вищої військової освіти.

У методиці творчо використовуються різні методи військового навчання та види навчальних занять. Наприклад, такі традиційні методи навчання які активно використовуються у підготовці майбутніх фахівців:

- метод стимулювання навчальної діяльності;
- метод організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності;
- метод контролю і самоконтролю у навчанні.

Поєднання різноманітних методів навчання і видів навчальних занять у процесі формування професійної компетентності у майбутніх ФФКіС ЗС України сприяє засвоєнню ними військово-професійного фаху. Її формування неможливе без педагогічно виваженого використання різноманітних видів навчальних занять, які творчо адаптуються в методику формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, що відбувається поетапно.

Пропонуємо методику реалізовувати в три етапи – ціннісно-мотиваційний, теоретичний і практичний. Під етапом розуміємо проміжок часу та сукупність навчальних, виховних та інших заходів, спрямованої на формування їх професійної компетентності. Кожний із етапів має свою мету, завдання, методи та засоби, а також види навчальних занять.

Ціннісно-мотиваційний – перший етап, який передбачає формування, закріплення та підвищення їх цінностей і мотивації до майбутньої професійної діяльності, формування ціннісного ставлення до активної навчальної діяльності, набуття

необхідних знань щодо майбутньої професійної діяльності. Основні завдання етапу такі: створити відповідні умови з метою усвідомлення цінності майбутньої діяльності, як ФФКіС ЗС України; формувати позитивне ставлення до обраного фаху, прагнення набувати та розвивати професійні, фахові знання; сформувати стійку мотивацію до активної навчально-пізнавальної діяльності.

Методичні прийоми, за допомогою яких планується розв'язання визначених завдань: мотиваційні лекції, навчальні бесіди, дискусії, мотиваційні розповіді щодо майбутньої професійної діяльності.

Застосування мотиваційних лекцій із залученням провідних фахівців у даній галузі мають позитивний вплив щодо формування стійкої мотивації до майбутньої професійної діяльності; навчальна бесіда дає змогу виокремити основні потреби в майбутній професійній діяльності, задоволення яких забезпечуватиме успішне виконання професійних завдань за призначенням, характер імовірних дій у стандартних і нестандартних ситуаціях діяльності. Дискусія – форма колективного обговорення, мета якої полягає в з'ясуванні істини через зіставлення різних поглядів, правильне розв'язання проблеми. Під час такого обговорення виявляються різні позиції, а емоційно-інтелектуальний поштовх пробуджує бажання активно мислити. Мотиваційна розповідь – це висловлення про видатні вчинки події, які відбуватимуться чи відбувалися з кимось у певній послідовності.

Основними видами навчальних занять із курсантами на ціннісно-мотиваційному етапі є лекційні, індивідуальні, групові та семінарські заняття.

На другому – теоретичному етапі здійснюється набуття теоретичних знань щодо професійної діяльності та застосування їх у своїй майбутній професійній діяльності, відпрацювання їх шляхом застосування активних методів навчання. Основними завданнями цього етапу вважаємо: формування військово-професійних і фахових знань відповідно до специфіки майбутньої діяльності; систематизація їх теоретичних знань з професійно значущих дисциплін; ознайомлення курсантів (слухачів) із основами організації фізичної підготовки і спорту та фізичним розвитком військовослужбовців.

Методичними прийомами реалізації завдань виступають: вивчення спеціальної літератури, навчально-пізнавальні ігри, розв'язування професійних задач, презентації, навчальні бесіди та дискусії, контрольні заходи.

Видами навчальних занять на цьому етапі є: лекція, семінарське, групове, самостійне заняття,

індивідуальне завдання, консультація, залік, екзамен.

Лекція вид навчальних занять яка проводиться методом усного викладання нового теоретичного матеріалу в поєднанні з методом демонстрації (показу).

Семінарське заняття – проводиться методом дискусії (обговорення, опитування) попередньо визначеної проблеми (теми, питань).

Групове заняття – проводиться методом усного викладання матеріалу в поєднанні з методом демонстрації (показу) та подальшого усного (письмового, експрес-контролю) опитування або тестування результатів засвоєння курсантами, слухачами, студентами, ад'юнктами наданого навчального матеріалу.

Консультація – це вид навчального заняття, під час якого курсант (слухач), отримує від науково-педагогічного працівника відповіді на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування.

Самостійна робота курсантів (слухачів) здійснюється з метою відпрацювання та засвоєння навчального матеріалу, закріплення та поглиблення знань, умінь та навичок; виконання індивідуальних завдань з навчальних дисциплін (курсові роботи (проекти), розрахунково-графічні роботи, реферати тощо), воєнно-наукових і кваліфікаційних робіт; підготовки до майбутніх занять та контрольних заходів; формування в курсантів (слухачів) самостійності та ініціативи в пошуку та набутті знань. (Наказ МОУ №4, 2020) Також не менш важливими є результати контрольних заходів щодо опанування теоретичних знань з професійно-важливих дисциплін.

Третій – практичний – етап передбачає застосування курсантами здобутих теоретичних знань, умінь і навичок безпосередньо під час вирішення професійно-практичних завдань та під час проходження військового (корабельного) стажування у військових частинах (підрозділах) ЗС України.

Основні завдання етапу такі: сприяння формуванню професійного мислення; формування професійних умінь з організації фізичної підготовки і спорту у військових частинах (підрозділах) ЗС України; формування професійних організаційних здатностей; формування військово-професійних якостей щодо майбутньої професійної діяльності. Особлива увага має звертатися на активізацію гнучкості та критичності практичного мислення як професіонала – організатора фізичної підготовки і спорту у військовій частині (підрозділі), формування практичних здатностей щодо роботи

з особовим складом у військовій частині (підрозділі) в процесі виконання професійно-функціональних обов'язків.

Головною метою даного етапу є набуття практичного досвіду вирішення професійних задач, налагодження взаємодії з учасниками навчально-бойового процесу та вирішення інших завдань які можуть виникати під час проходження військової служби на відповідних посадах.

На даному етапі методичними прийомами виступають: навчальний тренінг, навчальна дискусія, навчально-рольова і ділова гра, показ і демонстрація фізичних вправ, особистий приклад керівника занять, контроль і самоконтроль.

Основними видами навчальних занять на цьому етапі є практичне, лабораторне заняття, групова вправа, командно-штабні навчання, тренування, тактичне (тактико-спеціальне, тактико-стройове) заняття та самостійна підготовка. Їх застосування змогу максимально наблизити освітній процес до майбутньої практичної діяльності, враховувати реалії сьогодення, приймати правильні рішення в умовах екстремальних ситуацій та ін.

Практичне заняття – проводиться методом виконання спеціально сформульованих практичних завдань та сприяє формуванню вмінь і навичок практичного застосування теоретичних положень.

Лабораторне заняття – проводиться методом самостійного виконання курсантами, (слухачами) експериментальних (імітаційних) завдань із використанням навчально-лабораторної.

Групова вправа – це вид навчального заняття, яке проводиться методом виконання тими, хто навчається, функціональних обов'язків визначених посадових осіб органів військового управління, військових частин та підрозділів.

Тренування – це специфічний вид навчальних занять, що проводиться методом повторювання дій, вправ, прийомів, нормативів. За типом вони поділяються на індивідуальні та групові. Тренування проводяться після вивчення теоретичних положень з метою набуття практичних навичок (умінь).

Тактичні (тактико-спеціальні, тактико-стройові) заняття – це форма тактичної підготовки курсантів (слухачів) що проводиться методом вправ у виконанні прийомів та способів індивідуальних (колективних) дій, навчально-бойових нормативів. Метою тактичних (тактико-спеціальних, тактико-стройових) занять є відпрацювання практичних питань організації бою (бойових дій), управління підрозділами в бою та їх всебічного забезпечення.

Командно-штабне навчання та воєнні (воєнно-спеціальні, воєнно-історичні) ігри проводяться зі курсан-

тами (слухачами) з найбільш важливих комплексних тем навчальних дисциплін (Наказ МОУ № 4, 2020).

У підготовці майбутніх ФФКіС ЗС України ми вважаємо доцільним використання кожного з методів, запропонованих науковцями, водночас слід враховувати специфіку дисциплін, теми, виду навчального заняття, цілей і завдань, визначених викладачем. Запровадження активних методів навчання у навчальний та виховний процес сприятиме посиленню свідомого прагнення до оволодіння новими знаннями та вміннями реалізовувати їх у практичній діяльності, формуванню професійної компетентності майбутніх спеціалістів галузі фізичної культури і спорту.

Таким чином, формування професійної компетентності майбутніх офіцерів може бути забезпечено цілеспрямованою діяльністю всіх ланок освітнього комплексу вищої школи та всіх його суб'єктів, що передбачає вирішення таких завдань: адекватне відображення проблеми формування професійної компетентності в цілях, змісті, методах, організаційних формах професійної підготовки спеціалістів; цілеспрямоване наповнення навчальних дисциплін професійно орієнтованими практичними завданнями; визначення структурних компонентів професійної компетентності та їх поступове формування в процесі вивчення професійно орієнтованих дисциплін.

Відтворення запропонованої методики можливе за умови системного підходу в процесі її впровадження, який передбачає вирішення таких завдань: створення професійного середовища, яке характеризується наявністю мотивації, творчої

спрямованості, прагнення курсантів (слухачів) до опанування майбутньої професії; методичне й інформаційне забезпечення навчальної та науково-методичної діяльності викладача; інноваційний педагогічний підхід; ефективну педагогічну взаємодію зі курсантами (слухачами); вдосконалення професійної майстерності та компетентності викладача.

Ми вважаємо, що методика формування професійної компетентності майбутніх офіцерів являє собою оптимальне поєднання загально-дидактичних методів, прийомів і засобів, які застосовуються в таких формах навчальних занять, як лекції, семінари, практичні заняття, самостійна робота, виконання індивідуальних завдань, проходження військового (корабельного) стажування.

Висновки. Сутність методики формування професійної компетентності майбутніх ФФКіС ЗС України полягає у систематизації і поглибленню теоретичних знань, формуванні загальних і специфічних військово-професійних здатностей, що є основою їх професійної компетентності; методах викладання, тобто застосування активних та інтерактивних методів навчання, які було реалізовано під час лекційних, практичних, семінарських занять, шляхом побудови діалогічної взаємодії, аналізу та вирішення ситуацій, що наближені до майбутньої професійної діяльності, проведення ділових ігор, а також під час самостійної та індивідуальної роботи; формах взаємодії курсантів (слухачів) з викладачами, контрольних заходах, підготовці відповідного програмно-методичного забезпечення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Беліков І. Методика формування організаційної компетентності у майбутніх офіцерів – фахівців із фізичної культури і спорту ЗС України. *Молодь і ринок* 2022 № 3-4 (201-202). С. 164-172.
2. Бирик, С. П., Сюга, Г. М. Словник іншомовних слів. Тлумачення, словотворення та слововживання. Харків, 2005. С. 367.
3. Бойко, О. В. Формування готовності до управлінської діяльності у майбутніх магістрів військово-соціального управління: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2005. С. 136.
4. Гапоненко, Г. М., Гапоненко, С. Г., Погребняк, Д. В., Родіков, В. Г., Шемчук, В. А. Інтерактивне навчання: передумови, мета та сутність. *Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*. 2018 № 20, С. 45-46.
5. Гончаренко С. У. *Український педагогічний словник*. Київ, 1997. С. 376.
6. Конституція України: офіц. текст. Київ: КМ, 2013. 96 с.
7. Круцевич, Т. Ю. Теорія і методика фізичного виховання. Загальні основи теорії і методики фізичного виховання. Том 1. *Методи, що застосовуються у фізичному вихованні*. Київ, 2008. С. 104-106.
8. Погребняк, Д., Коновалов Д. Методика розвитку фахової компетентності начальників фізичної підготовки та спорту військових частин збройних сил України в системі післядипломної освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології: науковий журнал*. 2020. № 1 (95). С. 276-288.
9. Про затвердження "Положення про особливості організації освітньої діяльності у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах закладів вищої освіти": Наказ Міністерства оборони України від 09.01.2020 р. № 4. Офіційний вісник України 2020. № 22. С. 55.
10. Сіроштан, О. В. Інтерактивні методи навчання в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників. *Соціальна педагогіка: теорія та практика* 2012, № 1. С. 85-90.
11. Стасюк, В. В. Використання освітніх технологій як напрям покращення якості підготовки військових фахівців. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 2. С. 142-146.

12. Шемчук В., Поливанюк В., Муштатов Ю. Модель формування професійних компетентностей майбутніх офіцерів – фахівців фізичної підготовки і спорту *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 29. том 4. С. 241-248
13. Шинкарук, В. І. Філософський енциклопедичний словник. Київ, 2002. С. 373.
14. Шиян, Б. М. *Теорія і методика фізичного виховання школярів. Частина I*. Тернопіль, 2008. С. 168.
15. Ягупов В. В. Методи навчання військовослужбовців. *Збірник наукових праць Військового гуманітарного інституту Національної академії оборони України*/ Київ, 2000. № 4 (17). С. 80–85.
16. Ягупов В., Свистун В., Погребняк Д. Методи фізичного виховання майбутніх фахівців у закладах вищої освіти та їх класифікація. *Військова освіта: збірник наукових праць Національного університету оборони України*. Київ, 2021. №44. С. 328-343.
17. Ягупов, В. В. Творче використання ділових ігор у навчанні військовослужбовців. *Збірник наукових праць. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошук*. 2000. № 16, 124–127.

REFERENCES

1. Belikov I. Metodyka formuvannia orhanizatsiinoi kompetentnosti u maibutnikh ofitseriv – fakhivtsiv iz fizychnoi kultury i sportu ZS Ukrainy. [Methodology of formation of organizational competence among future officers – specialists in physical culture and sports of the Armed Forces of Ukraine]. *Youth and the market* 2022 Nr 3-4 (201-202). pp. 164-172. [in Ukrainian].
2. Bybyk, S. P., Siuha, H. M. Slovnyk inshomovnykh sliv. Tlumachennia, slovotvorennia ta slovovzhyvannia. [M. Dictionary of foreign words. Interpretation, word formation and word usage]. Kharkiv, 2005. P. 367. [in Ukrainian].
3. Boiko, O. V. Formuvannia hotovnosti do upravlinskoï diialnosti u maibutnikh mahistriv viiskovo-sotsialnoho upravlinnia: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.04. [Formation of readiness for managerial activity in future masters of military and social management: diss. ... candidate ped. Sciences: 13.00.04]. Kyiv, 2005, p. 136 [in Ukrainian].
4. Haponenko, H. M., Haponenko, S. H., Pohrebniak, D. V., Rodikov, V. H., Shemchuk, V. A. Interaktyvne navchannia: peredumovy, meta ta sutnist. [Interactive learning: prerequisites, purpose and essence.] *Social and Economic Aspects of Education in Modern Society*, 2018 Nr. 20, pp. 45–46 [in Ukrainian].
5. Honcharenko S. U. Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk. [Ukrainian Pedagogical Dictionary]. Kyiv, 1997. P. 376 [in Ukrainian].
6. Konstytutsiia Ukrainy: ofits. Tekst. [Constitution of Ukraine: official. Text]. Kyiv: KM, 2013. 96 P. [in Ukrainian].
7. Krutsevych, T. Yu. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia. Zahalni osnovy teorii i metodyky fizychnoho vykhovannia. Tom 1. Metody, sheho zastosovuiutsia u fizychnomu vykhovanni. [Theory and methods of physical education. General basics of the theory and methods of physical education. Volume 1. Methods used in physical education.] Kyiv, 2008. pp. 104–106. [in Ukrainian].
8. Pohrebniak, D., Konovalov D. Metodyka rozvytku fakhovoi kompetentnosti nachalnykiv fizychnoi pidhotovky ta sportu viiskovykh chastyn zbroinykh syl Ukrainy v systemi pislidiplomnoi osvity. [Methodology for the development of professional competence of chiefs of physical training and sports of military units of the armed forces of Ukraine in the system of postgraduate education]. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies: scientific journal*, 2020., Nr. 1 (95), pp. 276–288. [in Ukrainian].
9. Pro zatverdzhennia "Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvitnoi diialnosti u vyshchikh viiskovykh navchalnykh zakladakh Ministerstva obrony Ukrainy ta viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh zakladiv vyshchoi osvity": Nakaz Ministerstva obrony Ukrainy. [On the approval of "Regulations on the peculiarities of the organization of educational activities in higher military educational institutions of the Ministry of Defense of Ukraine and military educational units of higher education institutions": Order of the Ministry of Defense of Ukraine dated January 9, 2020 No. 4]. *Official Gazette of Ukraine* 2020, Nr. 22, P 55 [in Ukrainian].
10. Siroshant, O. V. Interaktyvni metody navchannia v protsesi profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsialnykh pratsivnykiv. [Interactive learning methods in the process of professional training of future social workers]. *Social pedagogy: theory and practice* 2012, Nr. 1, pp 85–90 [in Ukrainian].
11. Stasiuk, V. V. Vykorystannia osvitnikh tekhnolohii yak napriam pokrashchennia yakosti pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv. [The use of educational technologies as a direction to improve the quality of training of military specialists]. *Bulletin of the National Defense University of Ukraine.*, 2013, Nr. 2, P. 142–146 [in Ukrainian].
12. Shemchuk V., Polyvaniuk V, Mushtatov Yu. [Model formuvannia profesiinykh kompetentnosti maibutnikh ofitseriv – fakhivtsiv fizychnoi pidhotovky i sportu. Model of formation of professional competences of future officers – specialists in physical training and sports] *Current issues of humanitarian sciences*. 2020, Nr. 29, Volume 4, pp. 241-248 [in Ukrainian].
13. Shynkaruk, V. I. Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk. [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv, 2002. P. 373 [in Ukrainian].
14. Shyian, B. M. Teoriia i metodyka fizychnoho vykhovannia shkoliariv. Chastyna. [Theory and methods of physical education of schoolchildren. Part I.] Ternopil, 2008, P 168 [in Ukrainian].
15. Iahupov V. V. Metody navchannia viiskovosluzhbovtiv. Zbirnyk naukovykh prats [Training methods of military personnel]. *Collection of scientific works of the Military Humanitarian Institute of the National Defense Academy of Ukraine*. Kyiv, 2000. Nr. 4 (17). pp 80–85 [in Ukrainian].
16. Iahupov V., Svystun V., Pohrebniak D. Metody fizychnoho vykhovannia maibutnikh fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity ta yikh klasyfikatsiia [Methods of physical training of future specialists in institutions of higher education and their classification]. *Military education: a collection of scientific works of the National Defense University of Ukraine*. Kyiv, 2021. Nr, 44, pp. 328-343 [in Ukrainian].
17. Iahupov, V. V. Tvorche vykorystannia dilovykh ihor u navchanni viiskovosluzhbovtiv. [Creative use of business games in the training of military personnel]. *Collection of scientific papers. Pedagogy and psychology of creative personality formation: problems and search*, 2000, Nr, 16, pp. 124–127 [in Ukrainian].